

Tıp Fakültesi İntörn Hekimlerinin Kariyer Planları: Türkiye’de Kalmak mı Yurt Dışına Gitmek mi?

Career Plans of Medical Faculty Intern Physicians: Staying in Turkey or Going Abroad?

Fatma Burcu Doğanç¹

Orcid: 0000-0002-4677-8358

Fatma Özer²

Orcid: 0000-0003-0649-4278

Nurefşan Dalgıç³

Orcid: 0000-0002-3489-8889

Sümeyra Gürel⁴

Orcid: 0000-0002-1225-242X

Rümeysa Kekeç⁵

Orcid: 0000-0002-6563-0957

Seyhan Hıdıroğlu⁶

Orcid: 0000-0001-8656-4613

Melda Karavuş⁷

Orcid: 0000-0003-2629-2374

Dilşad Save⁸

Orcid: 0000-0002-5252-5189

¹Marmara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İstanbul

²Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul

Sorumlu Yazar:

Fatma Burcu Doğanç

E-posta:

fbmentese@hotmail.com

Anahtar Sözcükler:

Tıp Fakültesi, İntörn Hekim, Kariyer Planı, Hekim Göçü, Yurt Dışı

Keywords:

Medical School, Intern Doctor, Career Planning, Physician Migration, Working Abroad

Gönderilme Tarihi / Submitted:

12.03.2025

Kabul Tarihi / Accepted:

27.05.2025

Künye:

Doğanç FB, Özer F, Dalgıç N, Gürel S, Kekeç R, Hıdıroğlu S, Karavuş M, Save D. Tıp Fakültesi İntörn Hekimlerinin Kariyer Planları: Türkiye’de Kalmak mı Yurt Dışına Gitmek mi. Tıp Eğitimi Dünyası, 2025;24(73):83-97

Özet

Amaç: Tıp fakültesi öğrencileri, 6 yıllık eğitimlerinin ardından çalışma koşulları, TUS puanları, branş tercihleri, nöbet yükü, maaş, malpraktis riski ve sağlık politikaları gibi çeşitli faktörler doğrultusunda kariyer planlarını şekillendirmektedir. Son yıllarda Türkiye’den yurt dışına gitmek isteyen hekim sayısındaki büyük artış, bu konunun önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmanın amacı İstanbul’daki kamuya ait bir tıp fakültesinde eğitim görmekte olan 6. sınıf öğrencilerinin (İntörn hekim) kariyer planlarını ve bu planları etkileyen durumları niteliksel olarak araştırmaktır.

Gereç ve Yöntem: Niteliksel tipte planlanan ve fenomenolojik desen kullanılan bu araştırma, İstanbul’daki bir kamu tıp fakültesinde eğitimine devam eden 13 İntörn hekim ile derinlemesine görüşme tekniği ile çevrimiçi olarak yapılmıştır. Önceden belirlenen kavramsal çerçeveye uygun olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı-yapılandırılmış sorular ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İntörn hekimlerden daha önceden yurt dışına gitmeyi düşündüğü bilinen 1 öğrenci ile görüşme yapıldıktan sonra, kartopu yöntemi ile Türkiye’de kalmak isteyen 5, yurt dışına gitmeyi düşünen 3 ve kararsız olanlardan 4 katılımcı olmak üzere toplam 13 katılımcıya ulaşılmıştır. Veri doygunluğuna ulaşıldıktan sonra görüşmeler sonlandırılmıştır.

Görüşmeler 4 araştırmacı tarafından yapılmış ve yaklaşık 30-45 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmelerin dijital ortamda yazıya dökülmesinin ardından transkriptler 4 araştırmacı tarafından kodlanmış ve tematik analizle değerlendirilmiştir. Analiz için Atlasti programı kullanılmıştır. Araştırma için Marmara Üniversitesi Etik Komitesi'nden (07.01.2022-09.2022.23) izin alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin onamları alınmıştır.

Bulgular: Katılımcıların 6'sı kadın, 7'si erkektir. Görüşmelerin analizlerinden elde edilen kodlar 4 ana tema altında toplanmıştır. Bu ana temalar "Mezuniyet sonrası beklentiler", "Yurt dışına gitmek isteme sebepleri", "Türkiye'de kalmak isteme sebepleri", "Yurt dışına gidiş ve dönüş planları"dır. İntörn doktorlar, mezuniyet sonrası daha iyi çalışma koşulları, sosyal yaşantılarına vakit ayırma ve ekonomik açıdan daha rahat olma beklentisi taşımaktadır. Yurt dışına gitmek isteme sebepleri temasında katılımcılar doktor maaşlarının yetersizliğinden ve hekimlik uygulamalarında maddi ve manevi karşılığını alamadıklarından bahsetmişlerdir. Yine katılımcılar sağlıkta şiddet konusunda yaşadıkları endişeleri dile getirmiştir. Türkiye'de kalmak isteme sebepleri temasında katılımcılar yabancı dili bir engel olarak görmekte olup, ana dilde meslek icra etmenin tatmin edici olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de kalmak isteyen katılımcıların çoğu yurt dışında farklı bir kültürle karşılaşacaklarını ve bundan endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Yurt dışına gitmeyi planlayanlar, çalışma saatlerinde düzenleme yapılması, sağlıkta şiddete karşı caydırıcı önlemler alınması, akademisyen göçünün azalması, maaş iyileştirmeleri yapılması ve doktorlara yönelik politik söylemlerin değişmesi halinde Türkiye'de kalabileceklerini belirtmiştir.

Sonuç: Katılımcıların yurt dışına gitme istemesinde ekonomik nedenler, çalışma şartlarının ağır ve iş yükünün fazla olması, sağlıkta şiddetin önüne geçilememesi gibi nedenler başı çekmektedir. Kararsız olanların ve yurt dışına gitmeyi planlayanların ise bu konularda iyileştirme yapıldığında nihai kararlarının değişebileceği görülmüştür. Türkiye'den yurt dışına yapılan beyin göçünün doğuracağı sonuçlar ciddi olacaktır. Hekim göçüne neden olan faktörlerin iyileştirilmesi yönündeki müdahalelerin zamanında yapılması önemlidir.

Abstract

Objective: Medical students shape their career plans based on various factors such as working conditions, Medical Specialty Examination (TUS) scores, specialty choices, workload, salary, malpractice risk, and healthcare policies after completing their six-year education. In recent years, the significant increase in the number of physicians seeking to move abroad from Turkey highlights the importance of this issue. This study aims to qualitatively investigate the career plans of sixth-year students (intern doctors) studying at a public medical school in Istanbul and the factors influencing these plans.

Materials and Methods: This qualitative study, designed using a phenomenological approach, was conducted through in-depth online interviews with 13 intern doctors studying at a public medical school in Istanbul. The interviews were conducted using semi-structured questions prepared by the researchers based on a predetermined conceptual framework. After interviewing one student known to have considered going abroad, the snowball sampling method was used to reach a total of 13 participants, including five who wanted to stay in Turkey, three who considered going abroad, and four who were undecided. The interviews were concluded upon reaching data saturation. The interviews, conducted by four researchers, lasted approximately 30-45 minutes. The interviews were transcribed digitally, coded by four researchers, and analyzed using thematic analysis. Atlas.ti software was used for the analysis. Ethical approval for the study was obtained from the Ethics Committee of Marmara University (07.01.2022-09.2022.23). Additionally, informed consent was obtained from all participants.

Results: Of the participants, six were female and seven were male. The codes derived from the interviews were grouped under four main themes: "Post-graduation expectations," "Reasons for wanting to go abroad," "Reasons for wanting to stay in Turkey," and "Plans for leaving and returning from abroad." Intern doctors expect better working conditions, time for their social lives, and financial comfort after graduation. In the theme of reasons for wanting to go abroad, participants mentioned insufficient salaries and the lack of adequate

material and moral compensation for medical practice. They also expressed concerns about violence in healthcare. In the theme of reasons for wanting to stay in Turkey, participants viewed foreign language as a barrier and stated that practicing their profession in their native language was more satisfying. Most of those who preferred to stay in Turkey were concerned about encountering a different culture abroad. Those planning to move abroad stated that they would consider staying in Turkey if working hours were regulated, deterrent measures against violence in healthcare were implemented, academic migration decreased, salaries were improved, and political discourse toward doctors changed.

Conclusion: The main reasons for participants' desire to move abroad include economic factors, heavy working conditions, excessive workload, and the inability to prevent violence in healthcare. It was observed that undecided participants and those planning to move abroad might change their final decisions if improvements are made in these areas. The consequences of brain drain from Turkey to other countries could be significant. It is crucial to implement timely interventions to improve the factors leading to physician migration.

GİRİŞ

Kariyer, genel anlamıyla seçilen bir iş hattında ilerleyerek sorumluluk üstlenmek, statü kazanmak ve saygınlık elde edeceği aktivitelerde bulunmak anlamını taşımaktadır ve bireyin yetenekleri, ihtiyaçları ve kişisel değerlerinin algılanmasına bağlı olarak belirlenmektedir (1). Bireylerin kendilerini tanıması, yetkinliklerini değerlendirmesi ve çevredeki fırsatları fark ederek kariyer hedeflerini belirlemesi büyük önem taşımaktadır (2). Ancak bu süreç tamamlandıktan sonra, bireyin hedeflerine ulaşmasını sağlayacak eğitim ve iş planlamaları gündeme gelebilir. Dolayısıyla, kariyer planlama süreci, bireyin kim olduğunu, gelecekte nerede ve nasıl bir konumda olmak istediğini keşfetmesini içerir ve kariyer gelişimi için bir yol haritası niteliğindedir (3). Kariyer seçimi; kişinin ilgi alanları, yetenekleri ve beklentileri doğrultusunda planlandığında, gelecekte iş doyumunu ve verimliliğini artıracaktır (4). Kariyer uzun soluklu bir yolculuktur ve bu yolculukta bireylerin kararları gelecek yaşantılarını doğrudan etkilemektedir.

Tıp fakültesi öğrencileri, 6 senelik eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışma koşulları ve olanakları hakkında bilgi ve deneyime sahip olarak gelecekteki yaşamlarını nasıl sürdürecekleri konusunda karar vermektedir. Öğrencilerin kendi ilgi alanları, Tıpta Uzmanlık Sınavı (TUS) puanları, tercih edecekleri branştaki nöbet varlığı ve sayısı, çalışma saatlerinin yoğunluğu, maddi getirisi, malpraktis riski gibi faktörler tıp fakültesi öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyer tercihlerini etkilemektedir (5-7). Ayrıca, dünyada olduğu gibi ülkemizde de değişen sağlık politikaları mezuniyet sonrası kariyer planlarının değişmesinde rol oynamaktadır (8, 9). Bu etkenlerle birlikte tıp fakültesi öğrencileri Türkiye'de kalarak mesleklerini icra etme yoluna gidebilirken, bir kısmı da kariyer planlarını yurtdışına giderek sürdürmeyi hedeflemektedirler. Sağlık profesyonellerinin yurt dışına göçü, 1990'ların sonlarından itibaren küresel sağlık politikalarının önemli konularından biri haline gelmiş ve günümüzde de bu önemini korumaktadır (10). Özellikle hekim göçü sağlık sistemlerini ve toplumları doğrudan etkileyen önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (11). Türkiye'de 2012 yılında 59 olan yurt dışında çalışabilmek için iyi hal belgesi alan hekim sayısının 2023 yılında 3025 eşiğine çıkması, yurtdışına başvuruların on bir yıl içinde yaklaşık 50 kat arttığını göstermektedir (12). Bu bulgular, hekimlerde yurtdışına gitme arayışının ve yönelişinin ne kadar kuvvetli bir hale geldiğinin çarpıcı bir kanıtıdır. Her ne kadar hekimler yurt dışına gitmeye karar verseler de bazı hekimlerin belirli bir süre yurtdışında çalıştıktan sonra yaşadıkları ülkelere geri dönme planları yaptığı da görülmektedir (13). Hekimlerin göçten sonra geri dönme kararları ekonomik, mesleki, sosyal ve politik faktörlerden etkilenmektedir (13, 14). Tıp fakültesi öğrencilerinin kariyer tercihlerini etkileyen faktörlerin anlamak, çalışma alanlarının seçiminde yapılması gerekenlerin belirlenmesine olanak sunar. Literatürde içtörn hekimlerin kariyer planlarını inceleyen güncel niceliksel araştırmalar mevcuttur ancak niteliksel araştırma sayısı görece azdır (5, 6, 15). Niteliksel araştırmalarda bireylerin algı, duygu ve düşünceleri daha özne olarak ortaya çıkarılabildiğinden içtörn hekimlerin kariyer planlarını derinlemesine incelemek ve ortaya çıkan sorunları tespit edebilmek önemlidir (16). Niteliksel araştırmalar hipotez kanıtlamayı değil keşfetmeyi amaçladığı için bu konuda daha farklı bakış açıları

sunacağı düşünülmektedir (17). Bu çalışmada İstanbul'daki bir kamu üniversitesi tıp fakültesi intörn hekimlerinin kariyer tercihlerinde göz önüne aldıkları faktörleri anlamak ve bu tercihlerin oluşmasında etkili olan koşulları niteliksel olarak ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaçla başlıca aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- İntörn hekimler ne gibi beklentilerle mezun olmaktadır ve nasıl bir çalışma ortamında çalışma hayatına devam etmek istemektedirler?
- İntörn hekimlerin Türkiye'de kalma veya yurt dışına gitme kararlarını vermesine neden olan durumlar nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEM

Niteliksel tipte planlanan ve fenomenolojik desen kullanılan bu araştırma, İstanbul'daki bir kamu tıp fakültesinde eğitimine devam eden 13 intörn hekimin katılımıyla derinlemesine görüşme tekniği ile çevrimiçi olarak 15 Ocak-31 Ocak 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Fenomenoloji, insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açıları ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemi olup intörn hekimlerin kariyer planlarını incelemek için uygun bir yöntem olduğu düşünülmüştür (18).

Veri toplama aracı olan yarı-yapılandırılmış soru formu nitel araştırmalarda soru formu hazırlama tekniklerine uygun olarak hazırlanmıştır (19). Bu amaçla araştırmacılar intörn hekim ve bu konuda deneyimli olan diğer araştırmacılardan oluştuğu için ilk etapta bir beyin fırtınası yapılarak konu ile ilgili önemli başlıklar ortaya çıkarılmıştır. Sonrasında; daha önceden belirlenen kavramsal çerçeveye uygun olarak araştırmacılar tarafından ilgili literatürler taranarak açık uçlu sorulardan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan soru formu niteliksel araştırmalar konusunda tecrübeli olan iki halk sağlığı öğretim üyesi ve bir uzman doktor tarafından gözden geçirilerek bazı sorular çıkarılarak, bazı sorular değiştirilerek düzenlenmiş ve tüm araştırmacıların katıldığı bir toplantı ile yarı-yapılandırılmış soru formunun son hali uzlaşma sağlanarak oluşturulmuştur.

Verilerin toplanması için katılımcıların ilk olarak sosyodemografik bilgileri için kısa bir anket formunu yanıtlamaları istenmiş, sonrasında da

mezuniyet sonrası ne gibi beklentileri olduğu, nasıl bir ortamda çalışma hayatına devam etmek istediği, mezuniyet sonrasında kariyer planlarını hangi koşulların belirlediği, intörn hekimlerin yurtdışına gitmelerini etkileyen koşulların neler olduğu gibi sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler, derinlemesine görüşme tekniğine uygun olarak yapılmıştır (20, 21). İntörn hekimlerden daha önceden yurtdışına gitmeyi düşündüğü bilinen bir öğrenci ile görüşme yapıldıktan sonra, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi olan kartopu yöntemi ile toplam 13 katılımcıya ulaşılmıştır. Veri doygunluğuna (yanıtların tekrara düştüğü düşünüldüğünde) ulaşıldıktan sonra görüşmeler sonlandırılmıştır. Görüşmeler dört araştırmacı tarafından yapılmış ve yaklaşık 25-40 dakika sürmüştür. Tüm araştırmacılar niteliksel araştırmalar konusunda daha önceden eğitim almış ve niteliksel araştırmalar konusunda tecrübelidirler. Görüşme öncesinde; katılımcıyı aydınlatmak amacıyla, görüşmenin amacı açıklanmış ve katılımcıya görüşme sürecine ilişkin (kayıt yapma, gizlilik, zaman gibi) bilgiler verilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcıların izni alınarak görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Ses kayıtları aynı gün dijital ortamda yazıya çevrilmiştir. Ses kayıtlarında kişilerin kimliğine dair bilgiler geçiyorsa silinmiş, kayıtlar anonim olacak şekilde kaydedilmiş ve ses kayıtları sadece araştırmacıların şifre ile giriş yapabildiği dijital bir ortamda saklanmıştır (22). Yapılan görüşmelerin dijital ortamda yazıya dökülmesinin ardından transkriptler dört araştırmacı tarafından kodlanmış ve tematik analiz ile değerlendirilmiştir (20, 21). Transkriptler oluşturulduktan sonra tekrar gözden geçirilerek ifadelerin doğruluğu kontrol edilmiştir. Görüşmelerin analiz sürecinde, çalışmaya ilişkin kodların, alt temaların ve temaların belirlenmesi amacıyla araştırmacılar öncelikle bireysel analizler gerçekleştirmiştir. Daha sonra, ortak kodları sistematik bir şekilde belirlemek üzere bir araya gelerek bir kod rehberi oluşturmuşlardır. Kodlama sürecinde tekrarlı incelemeler yapılarak araştırmacılar arasında fikir birliği sağlanmış ve ardından alt tema ve temalar ortak bir değerlendirme ile yapılandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın güvenilirliği açısından analiz süresince niteliksel araştırmaların analizi konusunda uzmanlardan (D.S., S.H.) destek alınmıştır. Elde edilen bulguların sunumunda katılımcı ifadeleri

(Katılımcı numarası, Cinsiyet, Kariyer planı tercihi) olacak şekilde doğrudan alıntı olarak verilmiştir. Analiz için Atlas.ti programı kullanılmıştır. Araştırma için ilgili üniversite Etik Komitesi'nden (07.01.2022-09.2022.23) izin alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan kişilerin bilgilendirilmiş onamları alınmıştır. Araştırma 2000 yılında revize edilen Helsinki Bildirgesi'ne uygun şekilde yürütülmüştür. Kalitatif Araştırma Raporlaması için Konsolide Kriterler (COREQ) rehberi, çalışma sürecinin tamamında kullanılmıştır (23).

BULGULAR

Çalışmaya yaş aralıkları 24-25 yaş olan 6 kadın ve

7 erkek gönüllü katılmıştır (Tablo 1). Katılımcılar; 5'i Türkiye'de kalmak isteyen, 3'ü yurt dışına gitmeyi düşünen ve 4'ü kararsız olan intörn hekimden oluşmaktadır. Katılımcıların özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Çalışmada katılımcılardan elde edilen transkriptler değerlendirildiğinde toplamda 48 koda ulaşılmıştır. Bu kodlar 4 tema altında toplanmıştır: "Mezuniyet sonrası beklentiler, Yurt dışına gitmek isteme sebepleri, Türkiye'de kalmak isteme sebepleri ve Yurtdışına gidiş ve dönüş planları" (Tablo 2). Ortaya çıkan tema ve alt temalara göre kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve bir şema hazırlanmıştır (Şekil 1).

Tablo 1. Katılımcıların özellikleri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Yurt dışına gitme kararı	Üniversiteye il dışından mı geldi?
Katılımcı 1	Kadın	24	Türkiye'de kalacak	Hayır
Katılımcı 2	Kadın	24	Türkiye'de kalacak	Evet
Katılımcı 3	Kadın	25	Kararsız	Hayır
Katılımcı 4	Erkek	24	Yurt dışına gidecek	Hayır
Katılımcı 5	Erkek	25	Kararsız	Evet
Katılımcı 6	Erkek	24	Yurt dışına gidecek	Hayır
Katılımcı 7	Kadın	24	Yurt dışına gidecek	Hayır
Katılımcı 8	Kadın	24	Yurt dışına gidecek	Evet
Katılımcı 9	Kadın	24	Kararsız	Evet
Katılımcı 10	Erkek	25	Kararsız	Evet
Katılımcı 11	Erkek	25	Türkiye'de kalacak	Evet
Katılımcı 12	Erkek	24	Türkiye'de kalacak	Evet
Katılımcı 13	Erkek	24	Türkiye'de kalacak	Evet

Tema 1. Mezuniyet Sonrası Beklentiler

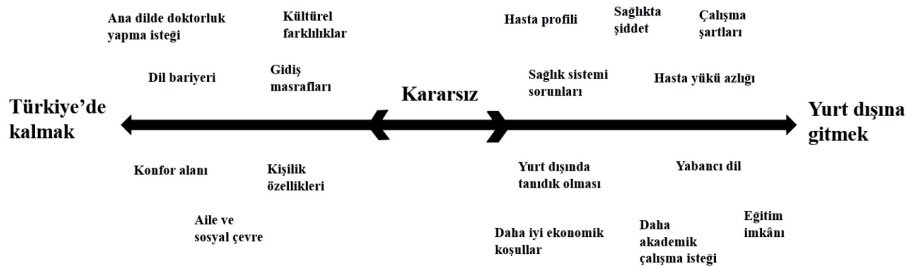
1.1. Mesleki Beklentiler

Katılımcılardan Türkiye’de kalma konusunda kararlı olanların hepsi Tıpta Uzmanlık Sınavı’na (TUS)

girip bir asistanlığa yerleşme planları olduğundan bahsetmişlerdir. Yurt dışına gitme konusunda kararsız olduğunu belirten katılımcılar da önlerindeki süreçte TUS sınavına girme planları olduğunu

Tablo 2. Temalar ve Alt Temalar

	Temalar			
	1. Mezuniyet sonrası beklentiler	2. Yurt dışına gitmek isteme sebepleri	3. Türkiye’de kalmak isteme sebepleri	4. Yurtdışına gidiş ve dönüş planları
Alt temalar	1.1.Mesleki beklentiler	2.1.Türkiye’deki zorlayıcı durumlar	3.1.Yurt dışındaki zorlayıcı durumlar	4.1.Yurtdışından dönüş
	1.2.Ekonomik beklentiler	2.2.Yurt dışındaki kolaylaştırıcı durumlar	3.2.Türkiye’deki bağlayıcı durumlar	4.2.Türkiye’de kalmalarına neden olabilecek değişimler
	1.3.Sosyal yaşantı	2.3.Seçtikleri ülkeleri seçme nedenleri		

Şekil 1. İntörn kariyer planları kavramsal çerçevesi

ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların birçoğunun akademik kariyer yapma düşünceleri mevcuttur ancak Türkiye’de akademik olarak ilerleme konusunda çeşitli kaygılarını da dile getirmişlerdir.

“Türkiye’de kalırsam, ki Türkiye yüksek ihtimal zaten, önümüzdeki TUS sınavına gireceğim. ... İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerden birisinde bir uzmanlığa başlarım diye düşünüyorum.” (Katılımcı 3, K, Kararsız)

“... birine bir şey anlatmaktan çok keyif alan bir insanım bu yüzden akademisyen olma planım var ama Türkiye şartlarında bu zor gözüküyor çünkü kadrolar dolu ve bir sürü Tıp mezunu da var.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

“TUS çalışıyorum, Türkiye’de dahili bir branş istiyorum.” (Katılımcı 2, K, Türkiye’de kalacak)

1.2. Ekonomik Beklentiler

Katılımcılarımızın bir kısmı ekonomik kaygılarından bahsetmiş ve doktorluk mesleğine vermiş oldukları emek karşılığında ekonomik olarak refah içinde yaşama beklentisine sahip olduklarını belirtmişlerdir. *“... hiçbir zaman doktorluğun maaşı iyiymiş gibi bir seçim değildi benim için meslek seçimim. Şunun farkındaydım, doktorlar çok kazanıyor diye bir dünya yok, CEO’lar (üst düzey yöneticiler) falan çok kazanıyor. Tabi ki istediğimiz için yapıyoruz insanlara yardım etmek istediğimiz için yapıyoruz bu mesleği ama bir şekilde ben kendimi de geçindirmek isterim yarın öbür gün tatile gitmek istediğimde de para hesabı yapmak istemem.”* (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

1.3. Sosyal Yaşantı

Katılımcılarımızın çoğu mezuniyet sonrası mesleki açıdan sadece iş hayatına bağlı kalmak istemediklerini hekimlik mesleğinin dışında sosyal bir hayat da sürmek istediklerini belirtmiştir.

“Hastaneden vakitli bir şekilde çıkıp hobilerime vakit ayırabileceğim, günlük sporumu yapabileceğim, akşama dışarı çıkabileceğim vaktimin olduğu, sabahları sürekli yorgun uyanmayacağım, hastanede geçireceğim saatlerin daha az olduğu bir hayat hayal ediyorum.” (Katılımcı 4, E, Yurt dışına gidecek)

“Harika bir doktor olmak istemiyorum ben konforlu bir hayatım olsun daha rahat bir hayatım olsun sevdiğim bir işi yapayım ama çok da çalışmamak istiyorum hayatımın rahat olmasını istiyorum.” (Katılımcı 12, E, Türkiye’de kalacak)

Tema 2. Yurtdışına Gitmek İsteme Sebepleri

2.1. Türkiye’deki Zorlayıcı Durumlar

Ekonomik koşullar: Katılımcıların çoğu Türkiye’deki zorlayıcı durumların başında ekonominin geldiğinden ve doktor maaşlarının yetersiz olduğundan bahsetmişlerdir.

“Türkiye’de kaldığınızda bir Avrupa ya da Amerika şartlarına baktığımızda bir asgari ücret bile kazanmıyorsunuz ve bu insanı bence oldukça kısıtlayan bir durum.” (Katılımcı 3, K, Kararsız)

Sağlıkta şiddet: Çoğu katılımcımız sağlıkta şiddet konusunda yaşadığı endişeleri hem kendi deneyimleri üzerinden anlatmış hem de medyadan şahit oldukları olaylar üzerinden ifade etmiş özellikle can güvenliklerine olan korkularını vurgulamışlardır.

“...son yıllarda artan hekime şiddet konusunda, basına yansıyan, çevremde bire bir şahit olduğum ya da direk benim yaşamış olduğum sözlü şiddet olaylarından sonra acaba yurt dışında da bir şansımı deneyebilir miyim diye düşündüm.” (Katılımcı 3, K, Kararsız)

“İki aylık acil stajında dahi kırmızı nöbetlerimde hep bir kavga, hep bir gürültü. Bir hasta yakını asistanın üzerine yürüyor, asistan bağılıyor. Böyle bir şeyin benim ona iyilik vermeye çalıştığım bir insandan gelmesi benim için çok zinciri kıran şeylerden birisi oldu.” (Katılımcı 9, K, Kararsız)

Türkiye’deki hasta profili: Katılımcılarımızdan biri Türkiye’de karşılaştığı hasta profiline dair endişelerini şu şekilde ifade etmiştir;

“... Sinirlendiğinde kullandığı ilk dil öfke olan bir kişi grubu vardır, bir de daha çok insani olarak iletişim kurmaya çalışan bir grup vardır. Bizim gördüğümüz grup genellikle iletişimle değil öfke ile, direk bağırarak bulunduğu alana giren, anlattığı şeyi ifade etmeye çalışan değil de ses tonunu yükselterek, bağırarak, ayaklanarak, el kol hareketleriyle yapmak istediğini yaptıran bir grup.” (Katılımcı 2, K, Türkiye’de kalacak)

Çalışma şartları: Katılımcıların çoğu, Türkiye’deki çalışma şartlarının aşırı hasta sayısı nedeniyle işlerini yeterince yapamama endişesi ve ağır yük oluşturduğunu belirtmiş; ayrıca hastanelerdeki mobbing uygulamalarından duydukları rahatsızlığı dile getirmiştir.

“Bu kadar çok hasta görmek istemediğimi biliyorum. ...gördüğüm kadarıyla 3-5 dakikada bir hasta görmek durumunda kalıyoruz. Bu normal değil yani hiçbir insanın kapasitesi bunu kaldıramaz.” (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

“Gördüğüm kadarıyla, kıdemliler arasında da kişilerin birbirini sömürmesine giden bir düzene dönüşüyor. Üstteki kişi alttakine iş bırakıyor ya da kendi işlerini yüklüyor. Bu kıdemlendikçe gelen bir hakmış gibi ama maalesef sömürüye dönüşüyor, emek sömürsüne” (Katılımcı 6, E, Yurt dışına gidecek)

Eğitim süreci: Katılımcılar Türkiye'deki asistanlık eğitim sürecinin aksaklıklarından ve eğitimden ziyade iş yükünü hafifletmeye odaklanmış olmasından endişe duymaktadır. Buna karşın, yurt dışındaki asistanlık eğitiminin daha programlı, standardize edilmiş ve eğitim odaklı bir yapıya sahip olduğunu vurgulamışlardır.

“Asistanlık eğitimi olarak düşündüğümüzde oranın kötü yerinin buranın iyi yerinden daha iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü Türkiye’de asistanlık demek genelde iş yükünün çok ağır olduğu çok fazla iş yüküyle uğraşıldığı ve eğitimin nispeten çok çok küçük bir parçası olduğu bir program olarak düşünüyorum.” (Katılımcı 6, E, Yurt dışına gidecek)

“Türkiye’de asistanlık eğitiminde herhangi bir plan program yok. Mesela Amerika’ya gitsen asistanının ilk günden son güne kadar yapacağı şey belli diyorlar ...Türkiye’de bu süreç hocanın değişmesine, siyasi bir olaya, birçok tıp dışı faktöre bağlı.” (Katılımcı 5, E, Kararsız)

“Daha yapılandırılmış bir eğitim var Minnesota’da ne alıyorsa New York’ta da aynı şeyi alıyorsun. Daha standardize edilmiş eğitim var. Bitirdiğimde kilometrelerce uzaktaki insan da aşağı yukarı onları edinmiş olsun ki uzman olduğumuzda elimizde aynı şeyler var diyebilelim.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

Verilen emeğin karşılığını alamama:

Katılımcılarımızın bir kısmı Türkiye’de verdikleri emeğin karşılığı alamamaktan korktuklarından bahsetmişlerdir.

“Yurt dışına gitmek isteyenler Türkiye’de hekimliğin değerli bir meslek olduğunu düşünmüyorlar, verdikleri emeğin karşılığını alamadıklarını düşünüyorlar ve bu yüzden gitmek istediklerini düşünüyorum...” (Katılımcı 5, E, Kararsız)

“Çalışma saatlerinin çok fazla olması ve bunun karşılığının olmaması... ama hani emek verdik geçekten, çok fazla şeyden fedakârlık yaptık 5 yaşımızdan beri. İnsan en azından belli bir yaştan sonra bir karşılığını almak ve daha konforlu, daha kaliteli bir yaşam sürmek istiyor yani.” (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

Sistem problemleri: Katılımcılarımızdan bazıları hastanede yaşanan ve doktordan bağımsız olan sistem problemlerinin doktora mal edilmesinden duyduğu rahatsızlığı şu şekilde ifade etmiştir;

“Her şeyi doktorun yapmasını beklenmemesi, belki de aslında değişmesini isteyeceğim şey. Tedavi vermesi evet doktordan beklenecek. Ama orda hastanın ve diğerlerinin güvenliğinin sağlanması başka birinden beklenecek. Bu noktada hastanın randevu bulamaması, kan almada sıra beklemesi benim problemim olmamalı.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

Sosyal medyadaki rahatsız edici ifadeler: Bazı katılımcılar, sosyal medyada hekimlere yönelik kullanılan dilin son derece rahatsız edici olduğunu, özellikle halk tarafından değer görmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, Türkiye’deki zorlu çalışma koşulları nedeniyle arttığını düşündükleri yurt dışına gidiş haberlerinin, gitmeyi düşünenler için cesaret verici bir etki yarattığını ifade etmişlerdir.

“Hekime şiddet haberleri çok fazla arttı, her gün farklı bir haberde her gün farklı bir hastanede hekime şiddet görüyoruz. Ve bu haberler yaygınlaştıkça ve doktorların gittiğini gördükçe insanlar bunu daha yapılabilir bir şey olarak görüyor. Şüphede olanlar, korkanlar bu yurtdışı haberlerinden yurtdışına gitme konusunda cesaret buluyorlar.” (Katılımcı 4, E, Yurt dışına gidecek)

“Sosyal medyada yazıyorlar mesela “bizim vergilerimizle okudular, maaş alıyorlar”, çok motivasyon kırıcı bir cümle bu.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

2.2. Yurtdışındaki Kolaylaştırıcı Durumlar

Yanlarında tanıdık birinin olması: Katılımcıların çoğu yurtdışına gidiş sürecinde yanlarında tanıdık birinin olmasının kendilerini daha güvende hissettireceğini, yalnızlık faktörünü kolaylaştıracağını, gitmeyi düşündükleri ülkede tanıdık/akraba bulunmasının kararlarını hızlandıracağını, oradaki yaşama adapte olmayı kolaylaştıracağını belirtmişlerdir.

“İstediğim eyalette yaşıyor olsaydı tanıdığım kişi faydası olurdu. Ev bakma süreçleri, yaşama adapte olma süreçleri, sosyal çevre için iyi olabilirdi.” (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

Ülkede İngilizce konuşulması: Yurtdışına gitmeyi düşünen katılımcılarımızın hepsi İngilizce konuşulan ülkeleri tercih etmektedir. İngilizce eğitim almış olmalarının bu kararlarını etkilediklerini

belirtmişlerdir.

“İngiltere’ye gitmeyi istiyorum çünkü ... İngilizce bana kolay geliyor bildiğim bir dil olduğu için daha rahat gidebilirim gibi geliyor.” (Katılımcı 4, E, Yurt dışına gidecek)

Sosyal medyanın etkisi: Katılımcıların bazıları son zamanlarda doktorların yurtdışına göç etmesinin popüler bir konu haline geldiğini, sosyal medyanın da bu konuda etkili olduğunu ve bunun da karar verme sürecinde rol aldığını ifade etmişlerdir.

“Sosyal medyanın da çok etkili olduğunu düşünüyorum. Eskiden bir insan İngiltere’de yaşayan birinin hayat şartını bilmiyordu. Ama şimdi Amerika’daki birinin ne yaptığını, ne kadar kazandığını görebiliyorsun.” (Katılımcı 2, K, Türkiye’de kalacak)

Yurtdışındaki çalışma şartları: Katılımcıların büyük çoğunluğu yurtdışında çalışma şartlarının daha elverişli olduğunu, daha az stresli bir çalışma ortamı olduğunu, hasta yükünün az olduğunu belirtmişlerdir.

“Çalışma saati olarak da çok uygun bir ortamda çalışacaksınız yani kendinize zaman ayırma şansınız olacak hobilerinize de zaman ayırma şansınız olacak bu açıdan avantajlı olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 3, K, Kararsız)

Hekimlerin saygınlığının olması: Katılımcılarımız bazı insanların yurtdışına gitmek isteme nedenleri arasında doktorların o toplumdaki saygınlığı ve statüsünün, doktorların halkın gözündeki değeri gibi etkenlerin yer alabileceğini belirtmişlerdir.

“(Yurtdışında halk tarafından doktora) daha çok saygı duyulduğunu düşünüp gitmek isteyenler var. Yani duyduğum kadarıyla böyle.” (Katılımcı 12, E, Türkiye’de kalacak)

“Yurtdışında doktor olarak daha çok değer göreceğimi düşünüyorum, insan olarak da daha değerli olduğumu düşünüyorum.” (Katılımcı 5, E, Kararsız)

2.3. Seçtikleri Ülkeleri Seçme Nedenleri

Konuşulan dil: Konuşulan dil yurtdışına gitmeyi düşünen katılımcıların gidecekleri ülkelere karar verme sürecinde etkili olmuştur. Bu katılımcıların hepsi İngilizce konuşulan ülkeleri tercih etmiştir.

“İngiltere’de doktorluk İngilizce tıp fakültesinde okuduğumuz için daha mantıklı duruyor.” (Katılımcı 5, E, Kararsız)

Eğitim ve araştırma imkanları: Katılımcılar eğitim ve araştırma imkanları konusunda Amerika’nın klinik ve araştırma dengesinin kurulabilecek en elverişli

yer olduğunu vurgulamışlardır.

“Amerika gerçekten bu konuda bir numara, tüm çalışmalar orada yürütülüyor. Şu an bizim yaptığımız ameliyatların, gördüğümüz algoritmaların hepsinin tembası orası yani tüm bunlar orada olurken de oranın bir parçası olmak daha cezbedici.” (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

Türkiye’ye yakın olması: Bazı katılımcıların gitmek istediği ülkeye karar verirken Türkiye’ye nispeten yakın olmasının kolaylaştırıcı bir faktör olduğu görülmüştür.

“(İngiltere) Evime, Türkiye’ye daha yakın. Bir uçakla 3 saatte gelebiliyorum. Ailemden de çok uzak kalmak istemiyorum.” (Katılımcı 4, E, Yurt dışına gidecek)

Tema 3. Türkiye’de Kalmak İsteme Sebepleri

3.1. Yurt dışındaki zorlayıcı durumlar

Gidiş sürecindeki masraflar: Katılımcıların bir kısmı yurtdışına gidiş sürecindeki masrafların zorlayıcı olduğunu, birikiminin olmamasının yurtdışı konusunda itici bir faktör olduğunu ve bu sebeple yurtdışı planlarını ertelediklerini belirtmişlerdir.

“...hem kur farklarından ötürü hem de birikiminin olmaması... Orada tutunmanın zor olduğunu düşünüyorum.” (Katılımcı 12, E, Türkiye’de kalacak)

Yabancı dil sorunu: Birçok katılımcımız yabancı dili yurtdışına gidiş sürecinde bir engel olarak gördüklerini, her ne kadar İngilizce tıp eğitimi almış olsalar da kendilerini yeterli hissetmediklerini, ana dillerinde doktorluk yapmanın daha tatmin edici olduğunu ifade etmişlerdir.

“Kendi dilinin konuşulduğu bir yerde kesinlikle doktorluk yapmak çok daha tatmin edici. Hastanın beni anlaması, benim hastayı anlamam çok daha kolay olur.” (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

Kültürel farklılıklar: Katılımcıların çoğu, yurt dışında farklı bir kültürle karşılaşma fikrinin endişe verici olduğunu ve bu kültüre adapte olma konusunda ortak kaygılar taşıdıklarını belirtmişlerdir. Bazıları, yabancı bir kültüre alışmaya çalışmanın yaratacağı stresin mesleklerini icra etmeyi de zorlaştırabileceğini ifade etmiştir.

“Yaşadığımız coğrafya, akrabalarımız, çevremiz, arkadaşlarımız, güldüğümüz, ağladığımız şeyler etkili ve bunların bir anda değişecek olması bence sanıldığı kadar kolay değil. Yurt dışında ... sıfatın ne olursa olsun ikinci sınıf vatandaşın ... tamamen farklı bir coğrafyaya gittiğinde duyduğun o tedirginlik ve dışlanma hissi...” (Katılımcı 2, K, Türkiye’de

kalacak)

Hastalardan olumlu geri bildirim alma:

Katılımcıların bazıları hastalardan olumlu geri dönüş aldığında motive olduğunu ve bunun da Türkiye’de kalmak için güzel bir neden olduğunu belirtmiştir:

“Yoruluyorsun falan ama hastadan güzel bir dönüt almak çok hoşuna gidiyor insanın. Yani gerçekten o tüm yorgunluğu atıyor ve hasta tarafından alınan o güzel dönüt; hekimi daha çok motive ediyor. Eğer bunları alabilirsem, muhtemelen Türkiye’de kaldığım için çok da pişman olmayacağım.” (Katılımcı 10, E, Kararsız)

3.2. Türkiye’deki Bağlayıcı Durumlar

Aile ve sosyal çevre: Katılımcıların Türkiye’de kalma nedenleri arasında aile ve sosyal çevre faktörleri öne çıkmıştır. Birçok katılımcı, ailesinden uzakta olmanın dezavantaj oluşturacağını ve yurt dışında sosyal destekten yoksun olmanın zorlayıcı olacağını belirtmiştir.

“Aileme çok düşkünüm ayrılmak beni korkutuyor. Benim için dezavantaj deyince ilk aklıma gelen ailemden uzak bir hayat. Hayatta önem sıralamasında kariyerimden çok daha önemli benim için.” (Katılımcı 1, K, Türkiye’de kalacak)

“Ailem burada, arkadaşlarım var. Yani bir sosyal hayatım var onu bozmak istemiyorum.” (Katılımcı 13, E, Türkiye’de kalacak)

Kişilik özellikleri: Kişilik özelliklerinin katılımcıların Türkiye’de kalma kararları doğrultusunda etkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar “Değişimlere açık olmama, ani karar veren yapıda olmama, uzun vadede plan yapmama” gibi kişilik özelliklerini Türkiye’de kalmak istemelerini etkileyen bir gerekçe olarak öne sürmüşlerdir.

“Yapı olarak biraz böyle düzeni seven çok değişime açık olmayan bir insanım diyebilirim. Değişimlere çok iyi ayak uyduramıyorum.” (Katılımcı 1, K, Türkiye’de kalacak)

Konfor alanının dışına çıkmak istememe: Bazı katılımcılarımızın Türkiye’de kalmak istemelerinde konfor alanlarının dışına çıkmak istememeleri etkili olmuştur. Konfor alanından çıkamamayı cesaretsizlik olarak ifade eden katılımcılar da olmuştur.

“Kendime o soruyu çok sorup da o alternatifi düşünmedim yani “güvenli zone” derler ya orada kalmayı tercih ettim.” (Katılımcı 2, K, Türkiye’de kalacak)

“Gitmeyenler neden gitmiyor. Bence konfor alanından çıkamamak, cesaretsizlik diyorum. Vizyonsuzluk değil, cesaretsizlik diyorum.” (Katılımcı 8, K Yurt dışına gidecek)

Tema 4. Yurtdışına Gidiş ve Dönüş Planları

4.1. Yurtdışından Dönüş

Yurtdışına gitmeyi düşünen katılımcılar arasında oradaki eğitimi tamamladıktan sonra Türkiye’ye dönüp dönmeme konusunda henüz bir plan yapmadığını ifade edenler ve yurtdışında akademik kariyerini tamamlayıp, hoca olduktan sonra Türkiye’ye dönmek istediğini net bir şekilde belirtenler de vardır.

“Bunu oradaki yaşayacağım hayat standartları belirleyecek. Şimdiden şu kadar süre kalırım sonra dönerim demek önyargı olur. Ama orada bir programa başladyysam ana hedefim en az o programı bitirmek olur mesela 3 yıllık bir yan dal ise en az onu bitirmek.” (Katılımcı 5, E, Kararsız)

“Bütün hayatım değil ama bir kısmını Amerika’da geçirip muhtemelen orada en azından bir öğretim üyesi gibi bir seviyeye gelip sonrasında burada bir üniversiteye bağlanıp devam etmek isterim.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

4.2. Türkiye’de kalmalarına neden olabilecek değişimler

Çalışma şartlarının iyileşmesi: Katılımcıların Türkiye’de kalmalarına neden olabilecek değişimlerin başında çalışma şartlarının düzenlenmesi gelmektedir.

“İlk aşamada çalışma saatlerinin yüzde yüz düzelmesi gerekiyor ve bu devlet hastanelerindeki aşırı hasta yükünün bir şekilde azaltılması gerekiyor.” (Katılımcı 1, K, Türkiye’de kalacak)

Eğitimin düzenlenmesi: Bazı katılımcılarımız yurtdışına giden hocaların artmasının eğitim açısından olumsuz bir faktör olduğunu, giden hocaların sayısının azalması halinde kendisinin de Türkiye’de kalmak isteyeceğini, buradaki eğitimin ve hastanelerdeki işleyişin daha sistemli ve standardize olması durumunda da kalmak isteyeceğini belirtmişlerdir.

“Sanırım hocalar daha çok kalsaydı evet kalabilirdim. Ha bu nerden geliyor sonuçta onlar da şartlardan memnun değiller de gidiyorlar yani.” (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

Şiddete karşı yaptırımların artması: Şiddete karşı yaptırımların, caydırıcı cezaların olması

durumunda da katılımcılar kalmak isteyeceklerini ifade etmişlerdir. Bu faktörün maddiyattan daha ön sırada olduğunu ve bu değişikliğin olması halinde ülkelerine dönmek isteyeceklerini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

"Bir kere hekime şiddet yasaasının gelmesini isterim, malpraktis davalarına önlemlerin gelmesini isterim." (Katılımcı 4, E, Yurt dışına gidecek)

"Bir yaptırım olması gerektiğini düşünüyorum, bir para cezası olur ... bir şekilde daha net yaptırımları olması gerektiğini düşünüyorum. Bunlar sağlanırsa daha ben burada çalışabilirim deyip dönebilirim sanıyorum." (Katılımcı 7, K, Yurt dışına gidecek)

Politika yapımcıların söylemlerini değiştirmesi:

Katılımcıların bir kısmı devlet yöneticilerinin doktorlar hakkındaki söylemlerini değiştirmeleri ve sorunların çözümüne yönelik söylemleri olması durumunda Türkiye'de kalmak isteyen kişi sayısının artacağını belirtmişlerdir.

"Söylemlerini değiştirse mesela, onlar gerçekten çok emek verdi, gecelerini gündüzlerine kattı, bizler için çalışıyorlar, onlara hürmet edelim gibisinden söylemler. Bunların çok daha politik kurumsal söylemleri vardır ama ana metin bu olsa." (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

"Yani Türkiye'deki gidişatın kötüleşmesi tamamen ... İşte her gün bir şiddet haberi var. Birileri ölüyor ve hiçbir düzeltme yok. Düzeltme adına Sağlık Bakanı dese ki şartlarınızı gerçekten düzeltereğim. Bakın bunları bunları yapacağım dese o göç yine yavaşlayacak." (Katılımcı 9, K, Kararsız)

Ekonomik iyileştirmeler yapılması: Katılımcılar doktorların verimli çalışabilmesi için maddi kaygılarının olmaması ve ekonomik sıkıntı çekmemesi gerektiğini bu nedenle doktor maaşlarının iyileştirilmesi durumunda Türkiye'de kalmak isteyebileceklerini belirtmişlerdir.

"... maaşlarımıza bir zam, hakkımız olan maaş ücreti gelirse kesinlikle yurtdışı hiç düşünmem artık. Ama dediğim gibi bu süreç böyle devam ederse yurtdışını geç de olsa düşünebilirim, sonumuz çok da iyi olacak gibi değil hatta Türkiye'de sadece ben değil hiçbir hekim arkadaş kalmayacak." (Katılımcı 10, E, Kararsız)

Halkın bilinçlenmesi: Katılımcıların Türkiye'de değişmesini istediği konulardan biri de toplum yapısı ve halkın bilinçlenmesi olarak ifade edilmiştir. Katılımcılar toplumun bilinçlenmesi, daha saygılı olması ve doktorlara olan bakış açılarının değişmesi durumunda doktorun, halkın ve sağlık sisteminin

uyumlu çalışabileceğini belirtmişlerdir. Ve bu yönde bir değişikliğin Türkiye'de kalmak istemelerinde olumlu etkisi olacağını ifade etmişlerdir.

"...tamamen kendi çıkarları üstünden insanların artık ahlaki ve insani açıdan zayıflaması yattıyor ... bunların çoğu da tabi ki eğitimle alakalı ve bu eğitim böyle okulda gördüğümüz ya da derslerde yaptığımız eğitimden ziyade çevreyle ve toplumla ilgili." (Katılımcı 2, K, Türkiye'de kalacak)

"Tam donanımlı sağlık sistemi diyoruz ama orada hastanın bilinçlenmesi de çok kritik rol oynuyor. Karnım ağrıyor hemen bir tomografi çekelim mi doktor hanım, doktor bey" demesinler mesela." (Katılımcı 8, K, Yurt dışına gidecek)

TARTIŞMA

Bu araştırma ile tıp fakültesi intörnlerinin kariyer planlarına ve bunları etkileyen koşullara ışık tutmak amaçlanmıştır. Yıllar içinde uzmanlık alanları, yan dallar, yurt dışında hekimlik yapabilme gibi olanakların artması hekimler için kariyer planı yelpazesinin genişlemesine olanak sağlamaktadır. Araştırmada öğrencilerin mezuniyet sonrası hayatları ile ilgili mesleki, ekonomik, sosyal yaşantı beklentilerinin kariyer seçimlerini etkilediği görülmüştür. Araştırmamızda katılımcılar dahili branşlar ya da cerrahi branşlar gibi dallarda uzmanlaşmak istemektedirler. Pratisyen hekim olarak kalmak isteyen yoktur. Farklı çalışmalarda da tıp fakültesi öğrencileri arasında pratisyen olarak kalmak isteyenlerin oranı çok düşük bulunmuştur (24, 25). Araştırmamız bu anlamda literatürle uyumludur.

Katılımcıların bir kısmı kariyerlerine yurt dışında devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu Türkiye'de ekonomik durumun, sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin, çalışma şartlarının ağır olmasının, asistanlık eğitiminin yeterli olmamasının; yurt dışında akademik anlamda araştırma yapma imkanlarının daha fazla ve çalışma şartlarının daha az stresli olmasının, hasta yoğunluğun daha az olmasının yurt dışına gitmeye sevk eden sebepler olduğunu belirtmişlerdir. 2014 yılında İngiltere'de çalışmakta olan Güney Afrika kökenli hekim ve hemşirelerle yapılan niteliksel bir çalışmada katılımcıların çoğu güvenlik sorununun ve çalışma şartlarının ağır olmasının İngiltere'ye göç etmeleri için itici faktörler arasında olduğunu ifade etmişlerdir (26). Bizim çalışmamızda da

katılımcıların çoğu çalışma şartlarının yoğun olmasının ve sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin artmasının yurt dışına gidiş kararında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sağlıkta şiddet sağlık çalışanlarının güvenliklerine veya refahlarına açık veya örtülü bir tehdidi içeren, işleriyle ilgili durumlarda istismara uğradıkları ve korkutuldukları veya saldırıya uğradıkları bir saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (27). Sağlıkta şiddet tüm dünyada görülen ve sağlık çalışanlarının çalışma motivasyonlarını kıran ve beyin göçüne neden olan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (28). Tıp fakültesi öğrencileriyle yapılan tanımlayıcı bir araştırmada katılımcıların %64'ünün sağlıkta yaşanan şiddet nedeniyle yurt dışına göç etmek istedikleri tespit edilmiştir (29). Türkiye'de tıp öğrencilerinin yurt dışına gitme kararı vermelerinde etkili olan faktörlerin araştırıldığı 2024 yılında yapılan çok merkezli kesitsel bir çalışmada çalışma koşullarının ülkede çok değişkenli analizlerde yurt dışı için önemli bir itici faktör olarak bulunmuş bunun da en önemli nedeninin muhtemelen bu faktör içinde doktorlara yönelik şiddetin de değerlendirilmiş olması olarak bulunmuştur (15). Araştırmamızda katılımcılara ne değişirse Türkiye'de kalmak istedikleri sorulduğunda katılımcıların bir kısmı sağlıkta şiddet konusuna çözüm bulunmasının, caydırıcı cezalar verilmesinin maddi sebeplerden daha öncelikli olduğunu söylemişler ve o zaman Türkiye'de kalacaklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (30, 31).

Katılımcılarımızın yurt dışına gidişini kolaylaştıran koşullara baktığımızda gidiş sürecinde tanıdık biriyle birlikte hareket etmenin ve gidecekleri ülkede akraba/arkadaşlarının olmasının bu kararı vermelerini hızlandırdığı görülmektedir. Sırbistan'da tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan bir çalışmada yurt dışında akrabası veya arkadaşı olan ve yurt dışı tecrübesi olan, iki yabancı dil konuşan kişilerin daha çok yurt dışında çalışmayı düşündüğü görülmüştür (32). Aynı çalışmada öğrencilerin ülkedeki ekonomik anlamda daha iyi bir yaşam istediği ve bilimsel araştırma konusunda kaynakların daha fazla olduğu şartlarda çalışmak için yurt dışına göç etmeyi düşündükleri belirtilmiştir (32). Bizim çalışmamızda da katılımcıların bir kısmı gitmeyi düşündükleri ülkede bilimsel araştırma konusunda destek ve imkanların daha geniş olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca dil faktörü de yurt dışına gidişini kolaylaştıran başka bir durum olarak karşımıza

çıkmiştir. Özellikle İngilizce dilinde eğitim veren bir üniversitede eğitim aldıkları için katılımcılarımızın çoğu İngilizce dilinin konuşulduğu ülkeleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. İngiltere'deki çalışmada da katılımcıların İngiltere'yi seçme sebepleri arasında İngilizce diline aşina olmanın ve İngiltere Avrupa'da bulunduğu için seyahat imkanlarının daha geniş ve kolay olmasının yer aldığı görülmektedir (26).

Katılımcılarımızın çoğu Türkiye'deki ekonomik durumun yurt dışına gidiş kararlarını etkilediğini belirtmişlerdir. Pakistan'da tıp fakültesi öğrencileri ile yapılan kesitsel bir çalışmaya katılan kişilerin kararlarında en yaygın çekici faktörlerin yurt dışında yüksek bir maaş, eğitim kalitesi, iş memnuniyeti, daha iyi yaşam tarzı, yurt dışındaki akrabalar, daha fazla fırsat, daha iyi çalışma ortamı, yurt dışına yerleşme isteği, daha iyi yönetim olduğu belirtilmiştir (33). Düşük ve orta gelirli ülkelerde sağlık çalışanlarının göç etme niyetini etkileyen faktörleri inceleyen eleştirel bir çalışmada düşük gelir, olumsuz sosyo-ekonomik durum, siyasi istikrarsızlık, aile ve kişisel kaygılarla birlikte mesleki ve eğitim fırsatlarının eksikliği göçü sürdürmenin güçlü ortak nedenleri olarak bulunmuştur (34).

Katılımcılarımızın bir kısmı da mezuniyet sonrası Türkiye'de kalmak istediklerini belirtmiştir. Katılımcılarımız yurt dışına gitmedeki zorlayıcı faktörler olarak gidiş sürecindeki masrafları, yurt dışında farklı bir kültür olmasını ve farklı dil konuşulmasını saymışlardır. Bazı katılımcılar İngilizce konuşulan ülkelere tercih etmenin avantaj sağlayacağını ifade ederken bazıları için ise tıp eğitiminin İngilizce alması olarsa da dil bir bariyer oluşturmaktadır. Nitekim İngiltere'de yapılan çalışmada da katılımcılar kültürlerine ve dillerine aşina oldukları için İngiltere'yi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (26).

Türkiye'deki bağlayıcı durumlar olarak katılımcılarımızın tamamına yakını aile ve sosyal çevreden ayrılmak istemediklerinden bahsetmişlerdir. Sırbistan'da yapılan çalışmada katılımcıların bir kısmı için aileden ayrılmanın ve yeniliğe alışmanın yurt dışına gidiş konusunda bariyer oluşturacağı görülmektedir (32). Sri Lanka'da 2013 yılında yapılan bir çalışmada yurt dışına göç etmeyi düşünen katılımcıların bir kısmı ülkelere dönmeyi düşünmektedir (35). Katılımcılarımızın çoğu ise bir süre sonra Türkiye'ye dönmeyi planlamaktadırlar. Katılımcılarımız şiddete karşı yaptırımların oluşturulması, çalışma koşullarının

iyileştirilmesi, maddi kaygıların azalmasına yönelik değişiklikler yapılması, halkın bilinçlenmesi ve hekime karşı tutumlarının olumlu yönde değişmesi gibi şartların geliştiğinde Türkiye'ye gönül rahatlığıyla dönebileceklerini belirtmişlerdir.

Türkiye'de kalmak isteyen katılımcılarımız kendi ana dillerinde doktorluk yapmanın daha tatmin edici olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye'de kalıp hastaların faydası için çalışmak isteyen katılımcılarımız bu çabaya yönelik hastalardan alınan olumlu geri dönütlerin zor çalışma şartlarında dahi motive ettiğini belirtmişlerdir. Amerikan Sağlık Örgütü'nün farklı gelirli ülkelerden tıp öğrencileri arasında kariyer seçimini etkileyen faktörleri inceleyen sistemik derlemesinde sadece Türk tıp öğrencilerinin kariyer seçiminde 'hastaya fayda, hastanın yararına olan ilgi' faktörünün belirleyici olduğu tespit edilmiştir (36).

Çalışmanın sınırlılıkları:

Araştırmamızın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, çalışmanın niteliksel bir tasarıma sahip olması nedeniyle, elde edilen bulguların geniş bir evrene genellenmesi mümkün değildir. Veri kodlama ve temalandırma süreçlerinde araştırmacıların perspektifleri ve deneyimleri analiz sürecini etkileyebileceğinden, yorumlamada subjektif unsurların bulunması araştırmacının doğasında yer alan bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu sınırlılığı en aza indirmek amacıyla kodlama sürecinde araştırmacılar arası fikir birliği sağlanmış ve verilerin güvenilirliğini artırmak için sistematik bir analiz yöntemi benimsenmiştir.

Literatüre öneriler:

Bu araştırma, niteliksel bir tasarıma sahip olduğu için elde edilen bulgular geniş popülasyonlara genellenemez ve yalnızca çalışmaya katılan intörn hekimlerin deneyim ve görüşlerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, intörn hekimlerin kariyer planlarına ilişkin daha kapsamlı ve genellenebilir sonuçlara ulaşabilmek için gelecekte daha büyük örneklemlemlerle yürütülecek niceliksel araştırmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Ayrıca, farklı tıp fakültelerinde eğitim gören intörn hekimlerin kariyer tercihlerini etkileyen faktörleri karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların yapılması, konunun daha geniş bir perspektiften ele alınmasına katkı sağlayabilir. Nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma

araştırmaların uygulanması da intörn hekimlerin kariyer planlarını daha derinlemesine anlamak adına faydalı olacaktır. Bu doğrultuda yapılacak ileri çalışmalar, tıp eğitimi politikalarının geliştirilmesi ve sağlık iş gücü planlamasının daha etkin bir şekilde yapılmasına yönelik önemli veriler sağlayabilir. Özellikle yurt dışına kariyer yapmak için gidip geri dönen hekimlerin de deneyimleri, duygu ve düşünceleri, algıları konusunda da niteliksel araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Uygulayıcılara öneriler:

Araştırmada elde edilen bulgulara göre Türkiye'de hekim göçünün önlenmesi ve sağlık sisteminin sürdürülebilirliğinin sağlanması için bir dizi kapsamlı düzenlemenin hayata geçirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Öncelikle, hekimlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, uzun çalışma saatleri ve aşırı iş yükü gibi faktörlerin azaltılması büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bununla birlikte, ekonomik sorunların giderilmesi amacıyla hekim maaşlarının iyileştirilmesinin faydalı olacağını düşünmekteyiz. Sağlıkta şiddetin önlenmesine yönelik caydırıcı yasal düzenlemelerin getirilmesi ve mevcut önlemlerin daha etkin uygulanması, hekimlerin güvenli bir çalışma ortamında hizmet verebilmesi açısından kritik bir adım olacaktır. Aynı zamanda, toplumda hekimlerin karşılaştığı zorluklara ilişkin farkındalığı artırmak amacıyla halka yönelik bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmesinin, hasta-hekim ilişkisini güçlendirecek iletişim odaklı projelerin teşvik edilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Ayrıca, tıp eğitimi sürecine öğrencilere kariyer planlaması konusunda destek verilmesi amacıyla öğretim üyeleri mentörlüğü/akran mentörlüğü gibi uygulamaların faydalı olabileceğini düşünmekteyiz. Tüm bu önlemlerin, Türkiye'nin sağlık sisteminin güçlendirilmesine ve nitelikli sağlık hizmetlerinin sürekliliğinin sağlanmasına katkıda bulunacağını öngörmekteyiz.

Sonuç:

Bu çalışmada, hekim adaylarının kariyer planlarında sosyo-ekonomik koşullar, çalışma koşulları ve eğitim olanakları gibi durumların belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların, özellikle ekonomik zorluklar, ağır çalışma şartları, sağlıkta şiddet ve eğitim gibi sorunlardan dolayı yurt dışına gitme eğilimi gösterdikleri gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, bu sorunlara yönelik iyileştirmelerin

yapılmasının kararsız veya göç etmeyi planlayan hekim adaylarının nihai kararlarını etkileyebileceği ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki hekim göçü, sağlık sektöründe kalıcı olumsuz etkiler yaratma potansiyeline sahiptir ve bu durumun acil olarak ele alınması gerekmektedir. Hekim göçünün önlenmesi için öncelikle çalışma koşullarının iyileştirilmesi, ekonomik sorunların çözülmesi ve sağlıkta şiddetin önlenmesine yönelik etkin düzenlemeler yapılması yararlı olacaktır. Ayrıca, toplumda hekimlerin yaşadığı zorluklara dair farkındalık yaratmak için halka yönelik bilgilendirme programları düzenlenebilir. Uzun vadede, bu sorunların çözümüne odaklanan sürdürülebilir sağlık politikalarının benimsenmesi, Türkiye'nin sağlık sistemini güçlendirecek önemli bir adım olacaktır.

References

1. Mignonac K, Herrbach O. Managing individual career aspirations and corporate needs: a study of software engineers in France. *J Eng Technol Manag.* 2003;20(3):205-30.
2. Güldü Ö, Kart ME. Kariyer planlama sürecinde kariyer engelleri ve kariyer geleceği algılarının rolü. *Ankara Üniv SBF Derg.* 2017;72(2):377-400.
3. Tanoli MF. Understanding career planning: A literature review. 2016.
4. Kartal KS, Ayyıldız E, Alp S. Meslek seçimini etkileyen faktörler ile kariyer planlama/tercih kriterleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Ticaret Üniv Girişimcilik Derg.* 2019;3(5):29-50.
5. Dörtöl BG. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin mezuniyet sonrası ile ilgili düşünceleri, kariyer seçimleri ve etkileyen faktörler. *Tıp Eğitimi Dünyası.* 2017;16(50):12-21.
6. Tengiz Fİ, Babaoğlu AB. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kariyer tercihleri ve bu tercihleri etkileyen faktörler. *Med J Süleyman Demirel Univ.* 2020;27(1):67-78.
7. Köksal S, et al. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğrencilerinin tıp eğitimi ve mezuniyet sonrası ile ilgili tutumları. *Cerrahpaşa Tıp Derg.* 2014;30(4).
8. Canbaz S, et al. Tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyi ve etkileyen faktörler. *Gen Tıp Derg.* 2007;17(1):15-9.

9. Sayek F. Sağlık Emek Gücü: Sayılar ve gerçekler. *Türk Tabipler Birliği Yayınları*, Ankara; 2008.
10. Buchan J. How can the migration of health service professionals be managed so as to reduce any negative effects on supply? *Copenhagen: World Health Organization*; 2008.
11. Yıldız GH, Kubilay Ö. Neoliberal sağlık politikaları ve hekim göçü. *Sci Acad Res.* 2022;1(1):1-13.
12. Türk Tabipler Birliği. 2023. Available from: <https://medimagazin.com.tr/hekim/2023-yilinda-3-bin-doktor-yurt-disina-gitmek-icin-basvurdu-109035>.
13. Efendi F, et al. Experiences of Healthcare Worker Returnees in Their Home Countries: A Scoping Review. *J Multidiscip Healthc.* 2021;14:2217-27.
14. Kadaifci C, Topcu I, Özdemir A. Examining factors affecting the emigration decision of medical doctors in Turkey using AHP. *Proc Int Symp Anal Hierarchy Process.* 2022.
15. Eser E, et al. Push and pull factors of why medical students want to leave Türkiye: A countrywide multicenter study. *Teach Learn Med.* 2024;36(5):588-600.
16. Tenny S, Brannan JM, Brannan GD. Qualitative study. 2017.
17. Fidan MB. Nitel araştırmalar ve düşünürsellik: Bir kritik analitik düşünme pratiği. *Akad Platf Eğit Değişim Derg.* 2018;1(2):23-35.
18. Tekindal M, Arsu ŞU. Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Derg.* 2020;20(1):153-72.
19. Polat A. Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniv Sos Bil Derg.* 2022;22(Özel Sayı 2):161-82.
20. Adhabi E, Anozie CB. Literature review for the type of interview in qualitative research. *Int J Educ.* 2017;9(3):86-97.
21. Jamshed S. Qualitative research method-interviewing and observation. *J Basic Clin Pharm.* 2014;5(4):87.
22. Lin LC. Data management and security in qualitative research. *Dimens Crit Care Nurs.* 2009;28(3):132-7.

23. Özden SA, et al. Nitel araştırmaların rapor edilmesi: CoREQ kontrol listesinin Türkçe uyarlaması. *Avr Bilim Teknol Derg.* 2022;(35):522-9.
24. Avgerinos ED, et al. Greek medical students' career choices indicate strong tendency towards specialization and training abroad. *Health Policy.* 2006;79(1):101-6.
25. Ergin A, et al. Tıp fakültesi öğrencilerinin mezuniyet sonrası kariyer seçimi ve etkileyen faktörler. *Tıp Eğitimi Dünyası.* 32(32):8-17.
26. Bidwell P, et al. Security and skills: the two key issues in health worker migration. *Glob Health Action.* 2014;7(1):24194.
27. Shafran-Tikva S, et al. Violence against physicians and nurses in a hospital: How does it happen? A mixed-methods study. *Isr J Health Policy Res.* 2017;6:1-12.
28. Mento C, et al. Workplace violence against healthcare professionals: A systematic review. *Aggr Violent Behav.* 2020;51:101381.
29. Altun Güzeldere YB, et al. Tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçüne bakışı: Tanımlayıcı bir araştırma. *ESTUDAM Public Health J.* 2024;9(3).
30. Filiz M, Karagöz MB, Karagöz N. Tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçüne yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Karadeniz Sos Bil Derg.* 2022;14(27):679-92.
31. Ünlü HY, Daşlı Y. Sağlık eğitimi alan öğrencilerin beyin göçüne yönelik tutumları. *Sos Beşeri İdari Bil Derg.* 2024;7(8):606-21.
32. Santric-Milicevic MM, et al. First- and fifth-year medical students' intention for emigration and practice abroad: a case study of Serbia. *Health Policy.* 2014;118(2):173-83.
33. Sheikh A, et al. Physician migration at its roots: a study on the factors contributing towards a career choice abroad among students at a medical school in Pakistan. *Glob Health.* 2012;8:1-11.
34. Hajian S, et al. Factors influencing the migration intention of health professionals in low- and middle-income countries: Critical review with a theoretical model. *J Contemp Med Sci.* 2020;6(6).
35. de Silva NL, et al. Why do doctors emigrate from Sri Lanka? A survey of medical undergraduates and new graduates. *BMC Res Notes.* 2014;7:1-7.
36. Puertas EB, Arósquipa C, Gutiérrez D. Factors that influence a career choice in primary care among medical students from high-, middle-, and low-income countries: a systematic review. *Rev Panam Salud Publica.* 2013;34(5):351-8.